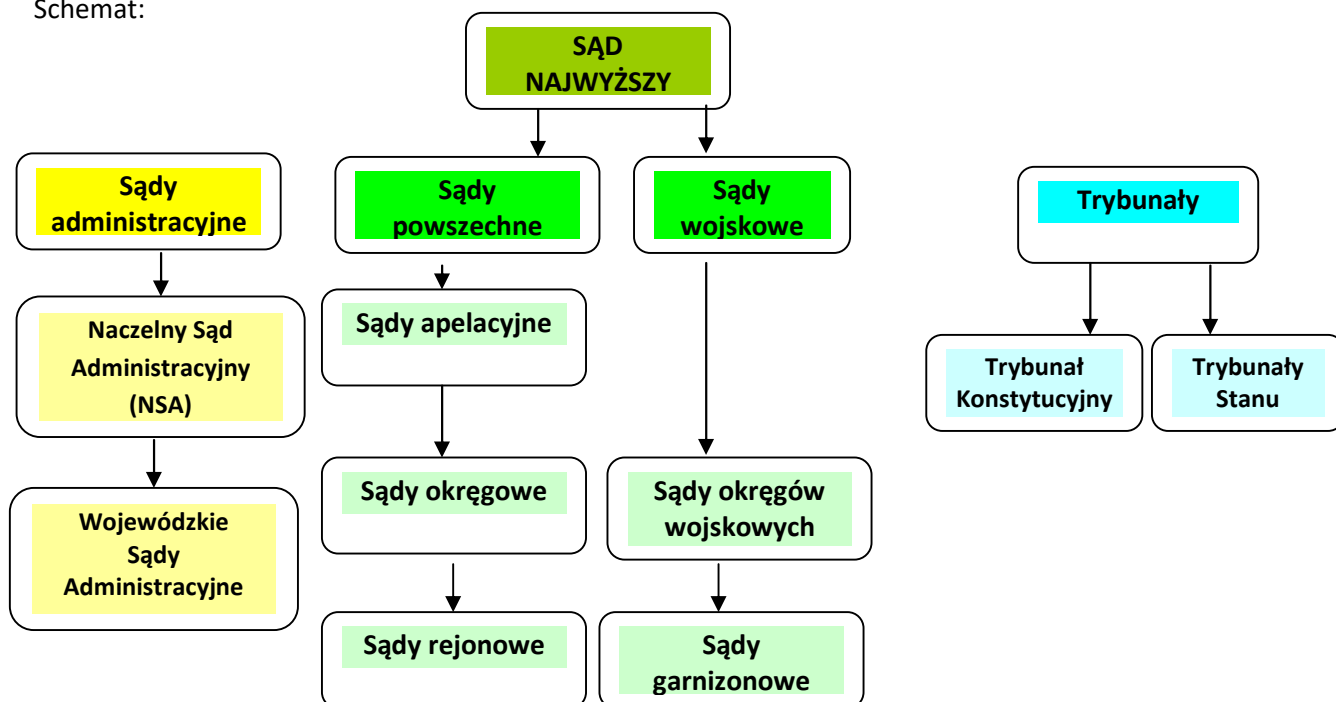

4. Władza sędziowska

1. Organami władzy sędziowskiej są sądy i trybunały:

Schemat:

2. Sądy powszechne

a) rozstrzygają sprawy z zakresu prawa cywilnego, karnego, rodzinnego, pracy i gospodarczego

b) dzielą się na :

- sądy rejonowe rozpatrują większość spraw; są sądem pierwszej instancji (w powiatach);
- sądy okręgowe (w miastach wojewódzkich) są sądami drugiej instancji – rozpatrują odwołania od orzeczeń sądów rejonowych (**apelacje**). Jednocześnie są sądami pierwszej instancji przy rozpatrywaniu spraw zbrodni lub rozwodów;
- sądy apelacyjne – rozpatrują odwołania od orzeczeń sądów okręgowych (**apelacje**) – są sądem drugiej instancji jeżeli sprawa rozpoczęła się w sądzie okręgowym.
- sądy grodzkie działają przy sądach rejonowych. Zajmują się sądzeniem wykroczeń (wykroczenia to czyny szkodliwe społecznie, które nie są przestępstwami).

c) Sąd Najwyższy:

- sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych,
- na czele stoi Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego powoływany przez Prezydenta RP na 6 lat,
- interpretuje przepisy prawa,
- rozpoznaje **kasację**, czyli odwołania od wyroków sądów drugiej instancji z powodu złamania prawa w trakcie postępowania sądowego,
- stwierdza ważność wyborów prezydenckich, parlamentarnych i samorządowych,
- stwierdza ważność referendum ogólnokrajowego.

3. Sądy wojskowe – orzekają w sprawach karnych o przestępstwa popełnione przez żołnierzy.

4. Sądy administracyjne

a) są dwuinstancyjne – pierwszą instancją jest wojewódzki sąd administracyjny, a drugą instancją Naczelny Sąd Administracyjny

b) kompetencje:

- kontrola działania organów administracji publicznej
- rozstrzyganie sporów między jednostkami samorządu oraz samorządem a jednostkami administracji państwowej
- rozstrzyganie sporów między obywatelami a jednostkami administracji (urzędami)
- orzekanie o zgodności z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego

4. Trybunał Konstytucyjny

a) składa się z 15 sędziów wybieranych przez Sejm na 9 lat. Prezesa i wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje Prezydent RP.

b) **Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego** – orzeka :

- zgodność ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją RP
 - zgodność ustaw z ratyfikowanymi (zatwierdzonymi) umowami międzynarodowymi,
 - zgodność przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją RP i aktami wyższego rzędu,
 - zgodność z Konstytucją RP celów lub działalności partii politycznych
 - w sprawach skarg konstytucyjnych wniesionych przez obywateli. na przepisy na podstawie których zapadła jakaś decyzja,
 - rozstrzyga spory kompetencyjne między centralnymi organami władzy w państwie,
- Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zapadają większością głosów i są ostateczne.

5. Trybunał Stanu

a) **składa się** z przewodniczącego, 2 zastępców i 16 członków wybieranych przez Sejm spoza grona posłów i senatorów na okres kadencji Sejmu. Przewodniczącym Trybunału Stanu jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego. Co najmniej połowa członków musi mieć kwalifikacje do zajmowania stanowiska sędziego,

b) **Kompetencje Trybunału Stanu** – sędzi najwyższych dostojników państwowych za złamanie konstytucji w związku z pełnionymi stanowiskami,

c) może orzec złożenie z urzędu, utratę praw wyborczych, zakaz zajmowania stanowisk w aparacie państwowym i organizacjach społecznych, utratę orderów i oznaczeń. Może stwierdzić winę bez orzeczenia kary. Za przestępstwo Trybunał Stanu może wymierzyć kary przewidziane w ustawach karnych.

6. Zasady wymiaru sprawiedliwości

- **zasada niezawisłości sędziów** – sędziowie przy orzekaniu kierują się jedynie własnym sumieniem i przepisami prawa,
- **zasada dwuinstancyjności** – od orzeczenia sądu pierwszej instancji można się odwołać do sądu drugiej instancji,
- **zasada kolegialności** – oznacza, że sprawę rozpoznaje i orzeka zespół (kilka osób),
- **zasada prawa do obrony** – w trakcie procesu oskarżony ma prawo się bronić i korzystać z pomocy obrońcy, który działa w jego imieniu ,
- **zasada domniemania niewinności** – oskarżonego należy traktować jak niewinnego, dopóki wina nie zostanie mu udowodniona,
- **zasada „nie ma przestępstwa bez ustawy”** – czyn nie zabroniony nie jest przestępstwem,
- **zasada jawności (publiczności) procesu** – każdy może obserwować przebieg procesu.